

Όσα δεν ξεχνιούνται

του Τίτου Πατρικίου

.... νομίζω ότι η κοινωνία μας, με όσα κι αν έχει κάνει και με ό,τι κι αν λέμε, εξακολουθεί να έχει πάρα πολλά συντηρητικά πράγματα. Και ένα απ' αυτά, που το βρίσκω πολύ αρνητικό, ότι πάντα τιμούμε ή εγκωμιάζουμε τους ανθρώπους που το αξίζουν, περιμένοντας πρώτα να αναχωρήσουν. Και χαίρομαι πάρα πολύ που αυτή η συντηρητική παράδοση σπάει ακριβώς από ένα σύνδεσμο γυναικών, όχι ανδρών. Και χαίρω πάρα πολύ που ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας τιμά και εγκωμιάζει, όπως ορθότατα εγκωμίασε η Σούλα Παναρέτου, τη Φραγκίσκη Ψαχαροπούλου-Καρόρη.

Ο τίτλος της ομιλίας μου «Όσα δεν ξεχνιούνται» υπονοεί ότι θα εκθέσω κάποιες αναμνήσεις. Και οι αναμνήσεις είναι πάντα, όπως όλα τα πράγματα ένα δίκκοπο μαχαίρι. Γιατί καμιά φορά μας μεταφέρουν σε ένα παρελθόν το οποίο εξιδανικεύουμε. Από την άλλη μεριά όμως μας επιτρέπουν να συλλάβουμε πιο διεισδυτικά και πιο ουσιαστικά το δικό μας παρόν, ένα παρόν που μας επιτρέπουν να το δούμε όχι σαν μια στιγμή αλλά σαν μια κίνηση.

Έτσι λοιπόν, μέσα σ' αυτή την ανάμνηση που επιστρέφει στο παρόν, θα έλεγα ότι και εγώ γνώρισα πριν πάρα πολλά χρόνια τη Φραγκίσκη μέσα στο κλίμα της «Διάπλασης των Παίδων». Η «Διάπλαση» στα χρόνια της Κατοχής δεν ήταν πια το περιοδικό. Το περιοδικό ήταν ένα πρόσχημα. Η ουσία ήταν οι «Διαπλασιακοί» Σύλλογοι, οι οποίοι είχαν γίνει φυτώρια δραστηριότητας, και θα έλεγα ακόμη και δημιουργίας πολιτιστικής,

πνευματικής, ακόμα και κοινωνικής. Το «Περισκόπιο» του οποίου ψυχή ήταν η Λίνα η Κάσδαγλη και ο Λούλης ο Κάσδαγλης». Οι «Καλλιτέχνες», αν θυμάμαι καλά που δημιούργησε η Φραγκίσκη, ο Σύλλογος «Τέχνη» που δημιούργησε ο Νίκος Ψαχαρόπουλος, ο αδελφός της, που ήταν και συμμαθητής δικός μου στο Βαρβάκειο, και από κει γνώρισα τη Φραγκίσκη. Ένας δεύτερος κύκλος δραστηριότητας, εκτός από τους «διαπλασιακούς» συλλόγους, ήταν για μένα η ατμόσφαιρα και ο χώρος του Βαρβακείου. Μέσα σ' αυτή την άλλη ατμόσφαιρα υπήρχε αυτή η δραστηριότητα η πνευματική. Και μια και μιλάω για την Κατοχή, μέσα στις τόσες διαφορές εκείνης της εποχής από τη δική μας, θα έλεγα ότι τότε ήταν η έλλειψη, η σπάνις, ενώ σήμερα ζούμε σε μια εποχή πληθώρας, ακόμα και σπατάλης. Τότε όμως υπήρχε ένας πληθωρισμός πνευματικής και πολιτιστικής δραστηριότητας. Και μέσα σ' αυτή τη δραστηριότητα ο ρόλος της Φραγκίσκης ήταν πάντα πρωτοποριακός.

Πήγαινα τότε σε μια συντροφιά που μαζευόταν στο Πεδίο του Άρεως και συζητάγαμε για τα πάτα. Ανταλλάσσαμε βιβλία για φιλοσοφία, για τέχνη, για μουσική, για επανάσταση.....κάναμε όνειρα για τον κόσμο πώς θα ήτανε μετά τον πόλεμο, μετά την απελευθέρωση, μετά την ήττα της Γερμανίας για την οποία κανείς μας δεν είχε αμφιβολίες. Μια στιγμή ένας έθεσε το ερώτημα. Μιλάμε όλο μεταξύ μας, δεν έχουμε τη γνώμη και μιας κοπέλας, πώς φαντάζεται μια κοπέλα αυτόν τον κόσμο. Και τους λέω εγώ,

θα φέρω εγώ μια κοπέλα καταπληκτική. Και έφερα ένα βράδυ τη Φραγκίσκη, η οποία μίλησε για το πώς φαντάζεται το ρόλο της γυναίκας μετά τον πόλεμο.

Τελειώνοντας θα ήθελα ένα πράγμα ακόμα να πω για το σπίτι της οδού Επικούρου, το οικογενειακό σπίτι της Φραγκίσκης, το οποίο εκινήτο σε ένα άξονα που είχε δύο πόλους.....Οι δύο αυτοί πόλοι ήσαν ο ακατάβλητος δυναμισμός της Μαρίας της, και από την άλλη ο συνεχής ρεμβασμός και η ονειροπόλα ενατένιση του

κόσμου του Μπαμπά της. Η Φραγκίσκη νομίζω πήρε και από τα δυο. Έγινε μια πολύ σπουδαία παιδαγωγός, με την ευρύτερη σημασία της λέξης, όχι μόνο η διδασκαλία που έδινε, αλλά η μετάδοση γνώσεων, αλλά ακόμη περισσότερο αισθήσεων και αισθημάτων. Μια παιδαγωγός, όπως όλοι οι καλοί παιδαγωγοί, καταπιεστική, αλλά πάντως επίμονη. Ελπίζω να παραμείνει η Φραγκίσκη επίμονη, να μας πιέζει λίγο επίμονα, ώστε να συμμετέχουμε κι' εμείς στο έργο που κάνει.